

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU PODEJRZENIA STOSOWANIA WOBEC DZIECKA PRZEMOCY W RODZINIE

**obowiązująca w Przedszkolu nr 441 w Warszawie
ul. Wojciechowskiego 13**

PRZEPISY PRAWNE:

- *Ustawa Prawo Oświatowe (Dz.U. 2019 poz. 1148);*
- *Ustawa o zmianie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 Nr 180, poz. 1493 ze zm.)*
- *Ustawa o Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie oraz innych ustaw z dnia 10.06.2010 roku (Dz. U. nr125, poz. 842);*
- *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dn. 22.10.2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2010 r. nr 201 poz. 1334);*
- *Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 22.02.2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań edukacyjno-korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. z 2011 r., nr 50. poz. 259);*
- *Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. z 2011 r., nr 28 poz. 146);*
- *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odbierania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (Dz.U. 2011 nr 81 poz. 448).*
- *Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 czerwca 2011 r. w sprawie organizacji nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Dz.U. 2011 nr 126 poz. 718)*
- *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. (Dz.U. 2011 nr 209 poz. 1245) w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”;*
- *Uchwała nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M.P. 2014 poz. 445).*

ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA:

PRAWO ŚCIGA SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW PRZECIWKO OSOBOM BLISKIM ZA:

- ✓ art. 207 §1 k.k. Znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny - podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat (ścigane z urzędu)*.
- ✓ art. 191 §1 k.k. Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia - podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu)*.
- ✓ art. 197 §1 k.k. Kto przemocą lub groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10 (ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego)**.
- ✓ art. 209 §1 k.k. Kto uporczywie uchyla się od wykonywania ciążącego na nim z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych - podlega karze pozbawienia wolności do lat 2 (ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego)**.

** ściganie z urzędu polega na tym, że prokurator i policja prowadzą postępowanie niezależnie od woli i zgody osoby pokrzywdzonej. Wycofanie skargi lub odmowa zeznań nie jest podstawą do umorzenia postępowania, jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniono przestępstwo.*

***ściganie na wniosek polega na tym, że bez wniosku osoby pokrzywdzonej postępowanie w danej sprawie nie może być wszczęte.*

- ✓ art. 572 §1 k.p.c. Każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy.
- ✓ §2 Obowiązek wymieniony w §1 ciąży przede wszystkim na urzędach stanu cywilnego, sądu, prokuraturach, notariuszach, komornikach, organach samorządu i administracji rządowej, organach policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych oraz organizacjach i zakładach zajmujących się opieką nad dziećmi lub osobami psychicznie chorymi.
- ✓ art. 12 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie: Osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych powzięły podejrzenie o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy wobec członków rodziny, powinny niezwłocznie zawiadomić o tym policję lub prokuratora.

I. Cele procedury;

- Zwrócenie uwagi na sytuację ofiar przemocy w rodzinie.
- Ujednolicone dokumentowanie przebiegu zdarzenia.
- Wsparcie dla ofiar przemocy w rodzinie.
- Gromadzenie dokumentacji potrzebnej w przypadku wkroczenia na drogę prawną.
- Podjęcie działań wobec sprawców przemocy w rodzinie.

II. Adresaci;

Nauczyciele zatrudnieni w przedszkolu.

III. Jak rozpoznać przemoc:

1. SYGNAŁY W ZACHOWANIU DZIECI UPOWAŻNIAJĄCE NAUCZYCIELI DO PODJĘCIA PROCEDUR ZWIĄZANYCH Z PRZEMOCĄ FIZYCZNĄ, EMOCJONALNĄ, ZANIEDBANIEM LUB MOLESTOWANIEM

Umiejętność rozpoznawania symptomów przemocy wobec dzieci jest konieczna, by móc ochronić je przed krzywdzeniem i zaniedbywaniem.

Wystąpienie pojedynczego objawu na ogół nie jest dowodem na to, że dziecko doświadczyło krzywdzenia. Jeśli jednak symptom powtarza się, bądź kilka objawów występuje jednocześnie, prawdopodobieństwo, że mamy do czynienia z przemocą wobec dzieci zdecydowanie wzrasta.

1.1 Dzieci nie zawsze mówią o tym, że były krzywdzone.

Czasami sprawca grozi im bądź zmusza do milczenia. Mogą obawiać się, że przemoc się nasili albo będzie częstsza, jeśli ktoś o tym powie. Niekiedy obwiniają siebie i wierzą, że zasługują na takie traktowanie. Dzieci wychowywane w domach pełnych przemocy mogą uważać ją za rzecz normalną.

1.2 Niektóre sygnały mogą wskazywać na każdy rodzaj przemocy:

- ✓ zmiana w zachowaniu dziecka czy jego sprawowania w przedszkolu;
- ✓ dziecko wygląda na czujne i ostrożne albo łatwo je spłoszyć;
- ✓ dziecko ociąga się przy wychodzeniu z przedszkola lub z domu kolegi, sprawia wrażenie, jakby niechętnie wracało do domu.

1.3 Przemoc fizyczna to celowe uszkodzenie ciała, zadawanie bólu lub groźba uszkodzenia ciała. Skutkiem przemocy fizycznej mogą być złamania, siniaki, rany cięte, poparzenia, obrażenia wewnętrzne.

Dziecko poddawane przemocy fizycznej może:

- ✓ mieć siniaki niewiadomego pochodzenia, oparzenia, sińce pod oczami, ślady po ugryzieniu, złamania kości, czy inne obrażenia. Jeśli dziecko podaje wyjaśnienia, brzmią one wiarygodnie albo za każdym razem są inne;
- ✓ unikać kontaktów społecznych albo wydawać się wycofane;
- ✓ zachowywać się agresywnie: bić się z innymi dziećmi, niszczyć albo wyrzucać rzeczy;
- ✓ wyglądać na zaspane albo przemęczone, mówić o kłopotach ze snem bądź nocnych koszmarach;
- ✓ wyglądać na przestraszone w obecności rodziców lub innych dorosłych, bać się rodzica lub opiekuna;
- ✓ wyglądać na przygnębione lub smutne, często płakać;
- ✓ często kłamać, kraść;
- ✓ zachowywać się w taki sposób, z którego już wyrosło - na przykład ssać kciuk albo kiwać się;

Rodzic lub opiekun:

- ✓ podaje sprzeczne i nieprzekonujące informacje wyjaśnienia dotyczące obrażeń dziecka, bądź w ogóle odmawia wyjaśnień;
- ✓ stosuje surową dyscyplinę, w tym kary fizyczne;
- ✓ ciągle obwinia i krytykuje dziecko;
- ✓ nadużywa alkoholu lub narkotyków.

1.4 Przemoc seksualna to angażowanie dziecka w aktywność seksualną przez osobę dorosłą.

Wykorzystywanie seksualne dzieci odnosi się do zachowań z kontaktem fizycznym (np. dotykanie dziecka, współżycie z dzieckiem) oraz do zachowań bez kontaktu fizycznego (np. pokazywanie dziecku materiałów pornograficznych, podglądanie, ekshibicjonizm). Przemoc ta może być jednorazowym incydentem lub powtarzać się przez dłuższy czas.

Dziecko, wykorzystywane seksualnie, może:

- ✓ bać się określonej osoby albo określonych miejsc;
- ✓ być wycofane, depresyjne, infantylnie się zachowywać;
- ✓ mieć trudności w relacjach z rówieśnikami;

- ✓ reagować w sposób niezwykle lub nieoczekiwany na pytanie, czy było przez kogoś dotykane;
- ✓ przejawiać dziwne niezwykle dla swojego wieku zachowania, być nadmiernie rozbudzone;
- ✓ mieć trudności z chodzeniem lub siadaniem, doświadczać bólu intymnych części ciała
- ✓ okazywać nieuzasadniony lęk przed badaniami lekarskimi;
- ✓ rysować obrazki, które przedstawiają akty seksualne lub wydają się nadmiernie skoncentrowane na tych częściach ciała, które mogą uczestniczyć w aktywności seksualnej (genitalia, piersi, usta, odbył);
- ✓ wyglądać na niezwykle zajęte albo nadmiernie skoncentrowane na genitaliach oraz seksualnych czynnościach i słowach;
- ✓ uciekać;
- ✓ moczyć się lub zanieczyszczać pościel, (jeżeli dziecko przedtem tego nie robiło).

Rodzic lub opiekun:

- ✓ przekracza dopuszczalne granice w kontakcie fizycznym z dzieckiem (np. podczas zabawy);
- ✓ nadużywa alkoholu lub narkotyków;
- ✓ nie utrzymuje relacji z osobami spoza najbliższej rodziny;
- ✓ przejawia nadopiekuńczość w stosunku do dziecka, ogranicza jego kontakty z rówieśnikami.

1.5 Przemoc emocjonalna to powtarzające się poniżanie, upokarzanie i ośmieszanie dziecka, wciąganie dziecka w konflikt osób dorosłych, manipulowanie nim, brak odpowiedniego wsparcia, uwagi, miłości, wymagania i oczekiwanie wobec dziecka, którym nie jest w stanie sprostać.

Dziecko, które jest ofiarą przemocy emocjonalnej, może;

- ✓ mieć trudności z zaprzyjaźnianiem się;
- ✓ wykazywać zaburzenia jedzenia (niedojada, nadmiernie się objada, wymiotuje)
- ✓ unikać robienia różnych rzeczy wspólnie z innymi dziećmi;
- ✓ wyglądać na bardzo przestraszone lub przygnębione;
- ✓ ciągle się czegoś domagać albo być bardzo posłuszne;
- ✓ zachowywać się w sposób nieadekwatny do wieku (jak osoba dorosła, na przykład matkować innym dzieciom lub zbyt infantylnie);

- ✓ zachowywać się, jakby było młodsze niż jest, na przykład ssać kciuk, kiwać się, uderzać głową o ścianę;
- ✓ moczyć się lub zanieczyszczać pościel;
- ✓ wykazywać opóźnienia w rozwoju fizycznym bądź emocjonalnym;
- ✓ dokonywać prób samookaleczenia;
- ✓ mieć trudności ze snem, bać się chodzić spać, objawy hipochondrii, hysterii, obsesji, fobii.

Rodzic lub opiekun:

- ✓ ciągle obwinia, poniża strofuje dziecko;
- ✓ nie interesuje się problemami dziecka, otwarcie odrzuca dziecko;
- ✓ faworyzuje jedno z rodzeństwa;
- ✓ w oczekiwaniach i wymaganiach wobec dziecka nie bierze pod uwagę jego możliwości;
- ✓ nadużywa alkoholu i narkotyków.

1.6 Zaniedbanie – to nie zaspokajanie podstawowych potrzeb materialnych i emocjonalnych dziecka przez rodzica lub opiekuna, nie zapewnianie mu odpowiedniego jedzenia, ubrań, schronienia, opieki medycznej, bezpieczeństwa.

Sygnaly, że dziecko jest zaniedbywane, mogą być między innymi takie:

- ✓ dziecko jest nieobecne w przedszkolu,
- ✓ nie otrzymuje koniecznej opieki medycznej: szczepień, okularów, nie leczone są dolegliwości, brak opieki dentystycznej;
- ✓ następuje u dziecka spadek wagi albo nieadekwatne przybieranie na wadze;
- ✓ brak nadzoru osób dorosłych;
- ✓ jest często brudne i nieuczesane, nieprzyjemnie pachnie;
- ✓ często jest ubrane nieadekwatnie do pogody.

Rodzic lub opiekun:

- ✓ rodzice nie interesują się sprawami dziecka;
- ✓ nie przychodzą na umówione spotkania dotyczące dziecka;
- ✓ rodzice nadużywają alkoholu, narkotyków.

Występowanie każdego z tych sygnałów w żadnym razie nie jest dowodem, że dziecko jest ofiarą przemocy. Kiedy jednak się one powtarzają lub współwystępują, może to oznaczać, że już czas bliżej przyjrzeć się sytuacji i rozważyć ewentualność występowania przemocy wobec dziecka. Przemoc wobec dziecka ma długotrwałe konsekwencje, często na całą resztę

życia. W porównaniu z dziećmi, które nie doznały przemocy, te pokrzywdzone z większym prawdopodobieństwem mogą:

- ✓ stać się ofiarami przemocy w przyszłości;
- ✓ stać się sprawcami przemocy;
- ✓ uwikłać się w przyszłości w przestępczość kryminalną z udziałem przemocy.

2. PRZEMOC W RODZINIE

- 2.1 W przypadku stwierdzenia śladów pobicia, liczne siniaki – należy niezwłocznie poinformować dyrektora przedszkola;
- 2.2 Dyrektor informuje psychologa przedszkolnego i ustalają tok dalszego postępowania;
- 2.3 Delikatna rozmowa psychologa z dzieckiem;
- 2.4 Wezwanie rodziców – rozmowa z dyrektorem, psychologiem i wychowawcą;
- 2.5 Przy powtarzającej się sytuacji pismo do sądu o wgląd w sytuację rodzinną.

W realizacji każdego z wyżej wymienionych punktów sporządza się notatkę.

3. OTRZYSKANIE INFORMACJI O MOLESTOWANIU DZIECKA W RODZINIE LUB ŚRODOWISKU:

- 3.1 Rozmowa informatora i dziecka przeprowadzana przez psychologa przedszkolnego;
- 3.2 Wezwanie rodzica, który nie był domniemanym sprawcą;
- 3.3 Zgłoszenie się matki (ojca) z dzieckiem do lekarza (informacja na policję);
- 3.4 Wskazanie instytucji pomagającym ofiarom molestowania (psycholog, PCPR);
- 3.5 Otoczenie dziecka w przedszkolu szczególną opieką.

W realizacji każdego z wyżej wymienionych punktów sporządza się notatkę.

4. PROBLEMY ZDROWOTNE DZIECKA

- 4.1 Nauczyciel zgłasza fakt dolegliwości zdrowotnych dziecka dyrektorowi przedszkola;
- 4.2 Dyrektor przedszkola zabiera dziecko z grupy i w miarę możliwości udziela pierwszej pomocy;
- 4.3 Dyrektor przedszkola lub nauczyciel niezwłocznie powiadamia rodziców (prawnych opiekunów) o zaistniałej sytuacji. Rodzic ma obowiązek natychmiastowego odebrania dziecka z przedszkola;

- 4.4** W przypadku braku kontaktu z rodzicem (prawnym opiekunem), gdy nie ma zagrożenia życia i zdrowia dziecka, dziecko pozostaje w przedszkolu pod opieką nauczyciela lub dyrektora.
- 4.5** W sytuacjach zagrożenia zdrowia lub życia dziecka dyrektor przedszkola niezwłocznie wzywa pogotowie i powiadamia rodziców (prawnych opiekunów);
- 4.6** W przypadku choroby zakaźnej, należy niezwłocznie odizolować dziecko od reszty grupy i postępować jak wyżej.

Z zaistniałej sytuacji należy sporządzić notatkę.

IV. Uzyskanie informacji lub przypuszczenie o stosowaniu przemocy wobec dziecka

1. Gdy nauczyciel jest świadkiem przemocy (np. na terenie lub w okolicy przedszkola), musi interweniować. Dziecku należy zapewnić bezpieczeństwo – trzeba go odseparować od sprawcy przemocy. Jeśli tego wymaga sytuacja, dziecku udziela się pomocy przedmedycznej, ewentualnie wzywa się pogotowie i policję.
2. Jeśli dziecko samo sygnalizuje, że jest krzywdzone, lub nauczyciel ma podejrzenia w tym zakresie, przeprowadza rozmowę z dzieckiem, sporządza notatkę o zdarzeniu lub z przebiegu rozmowy (o ile to możliwe bezpośrednio po zdarzeniu lub rozmowie).
3. Powiadomienie dyrektora lub – w razie jego nieobecności – wskazanego w procedurze nauczyciela (osobę zastępującą, wychowawcę, psychologa) o zdarzeniu.
4. O podejrzeniu stosowania przemocy wobec dziecka należy poinformować dyrektora, gdyż to on odpowiada za jakość pracy dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej przedszkola.
5. Obowiązkiem dyrektora jest także udzielanie wsparcia nauczycielom w realizacji ich zadań.
6. Dodatkowym wsparciem dla nauczyciela w trudnej dla niego sytuacji może być, na tym etapie postępowania, zaangażowanie innych osób, takich jak np. psycholog.
7. **Zaproszenie rodzica do przedszkola przez dyrektora**
 - ✓ W rozmowie z rodzicem (bezpośredniej lub telefonicznej) trzeba poinformować o celu spotkania, np. wskazać, że dziecko zachowuje się niepokojąco, zgłasza trudności, dlatego warto byłoby się spotkać i porozmawiać o problemie.
 - ✓ Termin i czas rozmowy należy dostosować do możliwości organizacyjnych rodzica, podkreślając, że zależy nam na tym, by było to jak najszybciej.

- ✓ Warto ustalić spotkanie w czasie pobytu dziecka w przedszkolu, by w trakcie wstępnej rozmowy miało ono zapewnioną opiekę i nie było narażone na dodatkowy stres związany z tym, że coś się dzieje z jego powodu.
- 8. Wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” (z udziałem dziecka lub pod jego nieobecność, jeśli nie można nawiązać z nim bezpośredniego kontaktu)
 - ✓ Przedszkole wypełnia części I – XV, XVII i XIX – XXI formularza A.
 - ✓ Rozmowę z dzieckiem, które jest dotknięte przemocą w rodzinie, przeprowadza się w warunkach gwarantujących swobodę wypowiedzi i poszanowanie godności dziecka oraz zapewniających mu bezpieczeństwo, w obecności rodzica, który nie jest sprawcą przemocy, lub innej najbliższej mu osoby.
- 9. Przekazanie formularza „Niebieska Karta – B” osobie reprezentującej dziecko (rodzicowi, który nie jest sprawcą przemocy, opiekunowi lub osobie zgłaszającej przemoc wobec dziecka)
 - ✓ Przekazanie oryginału formularza „Niebieska Karta – A” przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnemu
 - ✓ Oryginał formularza przekazuje się niezwłocznie, nie później niż w ciągu 7 dni od momentu wszczęcia procedury. Kopia pozostaje w dokumentacji przedszkola.
- 10. Objęcie dziecka i rodziny pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu zgodnie z przepisami prawa.
- 11. Ponowne wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A”.
- 12. Jeśli osoba, wobec której zachodzi podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, dopuściła się ponownie przemocy, należy ponownie wypełnić formularz A w zakresie niezbędnym do udokumentowania nowego zdarzenia i przesłać go do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego

V. JEŚLI JESTEŚ ŚWIADKIEM

1. Jeżeli jesteś sąsiadem osób krzywdzonych, a więc:
 - ✓ słyszysz awantury, krzyki lub stłumione krzyki, płacz dzieci lub nietypowe hałasy.
 - ✓ obserwujesz, że np. sąsiadka ma siniaki (lub nagle zaczęła chodzić w słonecznych okularach albo założyła bluzkę z długimi rękawami a jest lato), możesz pomóc na kilka sposobów:
2. Możesz:
 - ✓ porozmawiać z osobą krzywdzoną i powiedzieć jej, że domyślasz się, że w jej domu jest przemoc; zapytać, czego by potrzebowała;

- ✓ zaoferować wezwanie policji czy też zaproponować inną pomoc - w zależności od potrzeb osoby krzywdzonej;
- ✓ jeżeli jesteś bardziej odważny/a - możesz też porozmawiać z osobą stosującą przemoc, informując ją, że wiesz o przemocy i że przemoc jest przestępstwem;

Jeżeli chcesz pozostać najbardziej neutralny - możesz po prostu wezwać policję, zawiadomić najbliższy Ośrodek Pomocy Społecznej lub zadzwonić do „Niebieskiej Linii” pod numer 801 12 00 02;

Możesz też przekazać numer do „Niebieskiej Linii” osobie krzywdzonej.

Pamiętaj, że osoba krzywdzona może „kryć” sprawcę, ponieważ wstydzi się swojej sytuacji w domu.

Może też nie chcieć przyznać się, że doznaje przemocy, gdyż jest zastraszona przez osobę stosującą przemoc, która powtarza na co dzień, że jest do niczego i że nikt jej nie pomoże.

Nie zniechęcaj się tym, tylko działaj!

3. Nie daj się też zwieść pozorom:

- 3.1** Osoby żyjące w związkach, w których ma miejsce przemoc mogą sprawiać wrażenie osób, które godzą się na takie życie, bo im wygodnie (np. finansowo - gdy osoba stosująca przemoc zarabia na dom);
- 3.2** Osoby doznające przemocy mogą też czasami wyglądać np. na nie radzące sobie z dziećmi, domem, dbaniem o siebie, a osoby stosujące przemoc to często osoby elegancko ubrane, kłaniające się sąsiadom. Nieraz, jako sąsiedzi współczujemy im, że mają takiego zaniedbanego partnera i myślimy, ulegając stereotypom: „nic dziwnego, że taki ją/jego los spotyka”;
- 3.3** Twoja interwencja może zapoczątkować proces wychodzenia z przemocy osoby pokrzywdzonej, ale przede wszystkim może pomóc zapewnić jej bezpieczeństwo;
- 3.4** Jeżeli jesteś koleżanką (kolegą), przyjaciółką (przyjacielem), dobrą znajomą (dobrym znajomym) osoby krzywdzonej lub krzywdzącej:
- ✓ reaguj na każde zachowanie przemocowe pokazując, że Ci się ono nie podoba, że nie zgadzasz się na nie (np. kiedy na przyjęciu mąż nazwie żonę „głupią babą”, szarpnie ją, uderzy!);
 - ✓ wyrażaj głośno swoje oburzenie na stosowanie przemocy;
 - ✓ rozmawiaj z osobą krzywdzącą - informuj, że jej zachowania przemocowe niepokoją cię i że „tak dalej być nie może ”; nazywaj przemoc przemocą i mów, że to przestępstwo;

- ✓ rozmawiaj też oczywiście z osobą krzywdzoną, pytaj ją czego potrzebuje i jak możesz pomóc;
- ✓ wysłuchaj osoby krzywdzonej, zapewnij ją że w razie wystąpienia przez nią na drogę prawną - zostaniesz świadkiem w sądzie;
- ✓ udziel jej pomocy finansowej lub jakiegokolwiek innej, jakiej jesteś w stanie jej udzielić (przenocowanie, schronienie, pójście z nią do urzędu, pomoc w urządzeniu się - gdyby odeszła od krzywdziciela, itp.);
- ✓ przyjdź do niej, gdy zadzwoni do ciebie i poprosi o to;
- ✓ pomóż jej wezwać policję, jeśli jest jej trudno to zrobić; zostań jej świadkiem na policji, w sądzie;
- ✓ podaj jej telefon do „Niebieskiej Linii” 801 12 00 02.

Dlaczego to jest takie ważne?

- ✓ Ponieważ działania zewnętrzne osób zaprzyjaźnionych mogą przyczynić się do szybszego wyjścia osoby krzywdzonej z sytuacji przemocy.
- ✓ Ponieważ sprawca widząc, że ofiara ma wsparcie, może poczuć się mniej pewnie. Reagowanie bliskich może być dla niego sygnałem, że jednak coś jest nie w porządku z jego zachowaniami.
- ✓ Im więcej osób zareaguje - tym lepiej! Jeżeli jesteś osobą z najbliższej rodziny (rodzicem dorosłego dziecka doznającego przemocy/stosującego przemoc, siostrą, bratem szwagrem, bratową osoby, która doznaje przemocy/stosuje przemoc);
- ✓ Wysłuchaj i uwierz w historię, którą opowiada osoba krzywdzona, nawet gdy trudno ci w nią uwierzyć, bo opowiada ją ktoś niezwiązany z Tobą więzami krwi (np. synowa, bratowa);
- ✓ Zapytaj osobę krzywdzoną, czego potrzebuje i jak możesz pomóc;
- ✓ Powstrzymaj się od mówienia: *A nie mówiłam: „nie wychodź za tego drania”* albo: *Nic dziwnego, przecież też nie jesteś w porządku*, itp.;
- ✓ Zapoznaj się z wiedzą na temat przemocy domowej i spróbuj przełamać swoje stereotypy np. W mojej rodzinie przemoc? Niemożliwe! W mojej rodzinie nie ma przemocy!
- ✓ Pomóż wezwać policję, zawiadomić najbliższy ośrodek pomocy społecznej;
- ✓ Umów się, że przyjedziesz i pomożesz uruchomić interwencję policji lub innych służb, jeżeli osoba stosująca przemoc zacznie zachowywać się agresywnie;
- ✓ Podaj osobie krzywdzonej telefon do „Niebieskiej Linii” 801 12 00 02;

- ✓ Reaguj na każde zachowanie przemocowe sprawcy pokazując, że Ci się ono nie podoba i że nie zgadzasz się na nie (np. kiedy podczas spotkania rodzinnego mąż nazwie żonę „głupią babą”, szarpnie ją, uderzy!);
- ✓ Wyrażaj swoją negatywną opinię na temat przemocy w obecności osoby stosującej przemoc;
- ✓ Możesz też głośno powiedzieć, że przemoc jest przestępstwem;
- ✓ Pomagaj osobie doznającej przemocy w każdy inny możliwy sposób.

Wszystkie sprawy i wątpliwości można omówić z konsultantami Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” - 801 120 002, e-mail: niebieskaLinia@niebieskaLinia.info